

DİLDE VE ÇOCUK EDEBİYATINDA AÇIK VE ÖRTÜK CİNSİYETÇİLİK: TAHAKKÜM KÜLTÜRÜNÜN BİR ÇOCUK SERİSİ ÜZERİNDEN YENİDEN ÜRETİMİ¹

Didem TUNA*

Öz

Kemalettin Tuğcu'nun bir dönem geniş kitlelere ulaşan ve günümüzde de yayınlanan çocuk kitapları, adalet duygusunu zedeleyen içerikleri bakımından yoğun eleştiriye uğramıştır. Kitaplarda ayrımcılık, hak ihlali, güç dengesizliği, kötü muamele, aşağılama ve zulüm temaları mevcut olup, bu olgular kitap içerikleri üzerinden yeniden inşa edilmektedir. Kurgularda yer alan karakterler zengin-fakir, şehirli-köylü, eğitilmiş-eğitimsiz, yetişkin-çocuk, evlat-evlatlık, ana babalı-öksüz/yetim, engelsiz-engelli, evli-dul/bekar, erkek-kadın gibi ikili uçlarda kutuplaştırılmış olup, denklemin bir tarafı normal, güçlü ve üstün konumu temsil ederken, diğer tarafı norm dışı, güçsüz ve düşük olarak etiketlenilip üzerinde sorgusuz yaptırım uygulanan konumda yer almaktadır. Böyle bir denklemde mazlum olarak tanımlanan karakterler her tür ağır hakaret, iftira, şiddet ve zorbalığa alenen maruz kalırken, güçlü olarak tanımlananlar ise her tür şiddetin faili olarak kurgulanmıştır. Tema temelinde yer yer birbirinin tekrarı olarak düşünülebilecek bu kitaplarda güçsüz taraf zaman içinde bir şekilde yavaş yavaş toparlanır, para kazanmaya başlar, birileri ona mal bağışlar, onu evlat edinir ya da bakımını üstlenir; kötüler ise bazen doğrudan bazen dolaylı olarak cezalanır ya da başlarına gelen felaketler yapmış oldukları kötülüklerin bir sonucu olarak yorumlanır. Kitaplarda, toplumsal cinsiyet rolleri ve bunlarla ilintili her çeşit klişe ön kabul olarak alınmıştır. Kimi örneklerde ilgili göstergeler kurguyla bütünleşik olarak tamamen normalleştirici bir tonda sunulurken, kimi örneklerde abartılı söylemlere yer verilmiştir. Söz konusu klişe göstergeleri kitapların yazıldığı dönemdeki zihniyetin yansıması olarak görebilecekler olsa da, kitapların çocuk okuyucuyla hâlâ buluşuyor olması günümüzde ataerkinin sorgulanması ve cinsiyet eşitliğini sağlama yönünde sarf edilen çabalarla çelişki arz etmektedir. Bu çalışmada Kemalettin Tuğcu Serisi (2019) adı altında Damla Yayınevi

Geliş Tarihi: 10.11.2021

Kabul Tarihi: 14.12.2021

¹ Bu çalışmanın bir bölümü 1-2 Aralık 2021 tarihlerinde gerçekleşen 2. Uluslararası Multidisipliner Çocuk Çalışmaları Kongresinde "Çocuk Edebiyatında Cinsiyet Ayrımcılığı: Bir Çocuk Serisinde Toksik, Hegemonik ve Mizojinist Söylemler" başlığı altında sunulmuştur.

* Doç. Dr., İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü (İstanbul, Türkiye), e-posta: didem.tuna@yeniyuzyl.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-1566-9503.

tarafından yeniden yayınlanan 50 çocuk kitabı edebiyat kuramı kapsamında feminist bir okumayla ele alınmakta ve toplumsal cinsiyet rolleri ve ilintili kavramların çocuk edebiyatı üzerinden pekiştirilmesi ve yeniden üretilmesi kapsamında değerlendirilmektedir.

Anahtar sözcükler: *çocuk edebiyatı, cinsiyetçilik, cinsiyet ayrımcılığı, toplumsal cinsiyet rolleri, feminizm.*

IMPLICIT AND EXPLICIT SEXISM IN LANGUAGE AND CHILDREN'S LITERATURE: REPRODUCTION OF THE CULTURE OF DOMINANCE THROUGH A CHILDREN'S SERIES

Abstract

Kemalettin Tuğcu's children's books, which once reached broad audiences and continue to be published today, have been heavily criticized for their contents, which seriously offend sensibilities about equality and social justice. The books include themes of discrimination, violations of rights, imbalances of power, ill-treatment, humiliation, and persecution, reconstructing these facts through their contents. The characters in the fiction are polarized in binary extremes such as rich-poor, city-dweller-villager, educated-uneducated, adult-child, biological child-adopted child, parented-orphan, unhandicapped-handicapped, married-single/divorced/widow, male-female. One side of the equation represents the normal, strong and superior position, while the other side is labeled as non-normative, weak and low, on whom sanctions are imposed without question. In such an equation, the oppressed characters are openly exposed to all kinds of severe insults, slander, violence and bullying, while those defined as strong are fictionalized as the perpetrators of all kinds of violence. In these books, which can be thought of as the repetition of each other on the basis of theme, the weaker side slowly recovers over time, starts to earn money, someone donates property to them, adopts them or takes care of them; the wicked are sometimes punished directly and sometimes indirectly, or the disasters that befall them are interpreted as the result of the evil they have done. In the books, gender roles and all manner of related cliches are taken as premise. In some instances, these cliches are presented as integrated with the fiction in an entirely normalizing tone, while in other examples, exaggerated discourses are used. Although these cliches may be seen as a reflection of the mentality of the period when the books were written, the fact that books still reach child readers undermines efforts made to question patriarchy and promote gender equality today. In this study, 50 children's books republished by Damla Publishing under the name Kemalettin Tuğcu Series (2019) are analyzed based on a feminist reading within the framework of literary theory and

evaluated within the scope of reinforcement and reproduction of gender roles and related concepts through children's literature.

Keywords: *children's literature, sexism, gender discrimination, gender roles, feminism.*

1. Giriş

Toplumsal cinsiyet klişeleri ve bunlara bağlı roller, dünyadaki en yaygın ve direngen ayrımcılık ve sömürü olgusunun kaynağı olarak kurgulanmış olup, sürdürücüsü olarak işlev görmektedir. İnsanlığın yarısını diğer yarısının hizmetine verip inisiyatifine bırakmayı norm olarak yerleştiren binlerce yıllık köhne zihniyet, kurduğu çıkar düzeninin devamını sağlamak için her platformda ayak diremeye devam etmektedir. Ataerkil ideolojinin en büyük işbirlikçisi olan toplumsal cinsiyet rolleri insanların doğumlarından itibaren maruz kaldıkları ancak aşırı normalleştirme nedeniyle çoğu zaman ayırdına varmadıkları gizli beyin yıkama dinamiklerini ve sayısız ayrımcı pratiği ifade eder. En eşitlikçi görünümlü düzlemlerde dahi ayrıntıda gizlenen ve irdelenerek ifşa edilmedikçe yeniden inşa edilen bu dinamik ve pratiklerin, cinsiyet temelli hiyerarşiyi gündelik olarak besleyip pekiştiren bir devinim içinde olduğu söylenebilir.

Diğer yandan ataerkil zihniyetin yansımaları dünya dillerinde de gözlemlenebilir; cinsiyetçi unsurlar dillerin her seviyesine nüfuz etmiştir. Dillerin gramerinde, sözcüklerinde, deyimlerinde, atasözlerinde ayrımcı unsurlar mevcuttur. Bu unsurlar dile sızmış ve eleştirel bir bakışla çözümlenmedikçe fark edilmeyen örtük göstergelerden başlayıp; argo, küfür ve hakaret terminolojisinde kadınları hedef alan söylemlere uzanan geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Ayrımcılık dille bu derece bütünleşmişken, hayatın her alanında ve her çeşit metinde olduğu gibi yazınsal metinlerde de gerek dilbilgisinden kaynaklanan kullanımlar gerekse ataerkil zihniyetin uzantısı olarak üretilen ifadeler yoluyla ortaya çıkmaktadır. Yazınsal metin çözümlenmeleri farklı toplumlara sızmış mizojinist zihniyetlerin saptanmasına ve bunların beslediği güç ve çıkar döngülerinin irdelenmesine yol açmaktadır. Edebiyat kuramı, metinlere belli eleştirel bakış açıları üzerinden odaklanırken, temel bir ayrımcılık göstergesi olan ikili karşılıkları açığa çıkarıp tartışmaya açarak bin yıllardan beri dünyanın her katmanına işlenmiş iktidar olgularının sorgulanmasına ve bunlara karşı aksiyon alınmasına zemin hazırlar. Yazınsal metinler üzerine uygulanan eleştirel bakış açılarını hayatın her alanına yönlendirmek ve dünyayı da bir metin gibi okumak mümkündür. Bu sorgulayıcı yaklaşım, maruz kalınan her tür algı yönetiminin ve görsel, işitsel, yazılı iletinin örtük evrenine erişim açısından önem arz etmekte ve bunların üzerinden dolaşımda tutulan her çeşit öğretisi ve beyin yıkama pratiğinin ifşa edilmesini sağlamaktadır.

Bu çalışmada, çoğu 1970-80’li yıllarda yayınlanan² ve 2019 yılında Kemalettin Tuğcu Serisi adı altında Damla Yayınevi tarafından yeniden basılan 50 çocuk kitabı feminist bir okumayla ele alınmaktadır. Serinin bütününde toplumsal cinsiyet rolleri ve ilintili klişeler ön kabul olarak alınmış olup, her kitapta ev hizmetlerini üstlenen kadınlar, oturduğu yerden hizmet alan erkekler, makbul olan ve olmayan kadınlar, bilgiç erkekler, bu erkeklerin var olduğu yerde yaşını ve yetişkin konumunu bir türlü kazanamayan kadınlar mevcuttur. Böylesi bir düzende erkek tahakkümü ve şiddeti, kadınlar açısından katlanılması ataerkince normalleştirilmiş bir “aşkın bileşen” (Coquet, 2007), yani insanı aşan, üzerine yerleşen ve onu güdümleyen simgesel bir güç (Öztürk Kasar, 2017: 188) konumundadır. Bu çalışmada toplumsal cinsiyet rolleri ve ilintili kavramlar, bütünceden alınan örnekler üzerinden baskın bir ayrımcılık olgusu olarak ele alınmakta ve cinsiyet ayrımcılığının çocuk edebiyatı üzerinden yeniden üretilip pekiştirilmesi kapsamında değerlendirilmektedir.

2. Çocuk kitaplarında dayatılan kadınlık deneyimlerine yönelik feminist bir okuma

Lois Tyson’a göre “[f]eminizme ilişkin meseleler kültürel, sosyal, politik ve psikolojik kategorilerde çok geniş bir yelpazede yer aldığından, feminist edebiyat eleştirisi de geniş kapsamlıdır” (2006, s. 119). Bu doğrultuda Tyson, edebiyata yönelik feminist yaklaşımları özetleyen bazı sorular önermiştir. Bu çalışmada ele alınan çocuk serisi üzerinden yapılacak çözümleme için de bu sorulardan bir bölümü temel alınmaktadır. Bu kapsamda, incelenen metinlerde ataerkinin ekonomik, politik, sosyal ya da psikolojik işleyişlerine ilişkin neler söylendiği, kadınların nasıl betimlendiği, ataerkinin ideolojinin nasıl pekiştirildiği, metinlerin ne şekilde cinsiyetlendirildiği, kadınlık ve erkeklığın nasıl tanımlandığı, karakterlerin atanmış cinsiyetlerine uygun davranıp davranmadığı, ataerkinin direnmenin bir yolu olarak kız kardeşlik kavramını nasıl ele aldığı (s. 119-120) gibi sorulara yanıt oluşturabilecek örnekler çözümlemeye dahil edilmektedir. Çözümlemeler, evlilik söylem ve eylemleri, makbul olan ve olmayan kadınlık biçimleri, tek taraflı bir namus ve bekçiliği, kadının kadına kırdırılması, mekânların ve yaşamların erkek olarak cinsiyetlendirilmesi, kadına yönelik erkek şiddeti, kadının köleleştirilmesi ve yetişkin konumundan çıkarılması temalarını içeren başlıklar altında ele alınmaktadır.

2.1. Evlilik terminolojisi ve çocuk karakterler üzerinden evlilik söylemleri

Serinin kitaplarında evlilik herkesin hayatının doğal akışı içinde gerçekleşmesi gereken bir ön kabul olarak alınmıştır. Aslında tarafların “birbiriyle” evlenmesinden dolayı eşit bir ilişkiyi varsayan bu bağlanma biçimi, dile yerleşmiş ve kimi hâlen kullanımda olan çeşitli ifadelerle bir tarafı özne ve diğer tarafı da nesne olarak konumlandıran haksız bir alışverişe dönüştürülmüştür. Evlenme olgusu kitaplarda aileler açısından kız almak, kız vermek hatta kız satmak ve satın almak olarak ifade bulurken, bu durum evlenen erkek açısından yine kız almak ancak evlenen kadın açısından kocaya varmak olarak

² Bu konuda ayrıntılı bilgi için: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kemalettin-tugcu>

nitelendirilmiştir. TDK, “varmak” sözcüğünü yönelme ekli bir isim ile birlikte kullanıldığında “kadın, evlenmek” (2019) anlamıyla tanımlamaktadır. Evlenme olgusunun kadınlar ve erkekler açısından ayrı ifadelerle tanımlanması, zihniyetin kökenindeki eşitsizliği ortaya koymaktadır. Buna ilaveten, aynı sözlükte “varmak” sözcüğün farklı bir tanımı olan “erişilmek istenen yere ayak basmak, ulaşmak, vasıl olmak” ifadesinden de, evliliğin yalnızca kadınlar açısından erişilmek istenen bir amaç olarak sunulduğu görülmektedir.

Kocaya varmak ifadesinin örtük olarak içerdiği “baba” evinden çıkıp “koca” evine gitmek fikri, kadınların aslında kendilerine ait bir evi olmayacağı anlamına gelir. Bu da kendilerine ait olmayan evlerden kovulmalarını ya da kovulmakla tehdit edilmelerini normalleştiren bir unsurdur. *Kuklacı* (Tuğcu, 2019çç) başlıklı kitapta Recai, eşi Sahire’ye “Buranın sahibi benim. Ya haddini bil, aklını başına toplayıp otur, ya da yıkıl git, baban bekçi Raşit Efendi’nin evine” (s. 13) der. *Yetimler Güzeli* (Tuğcu, 2019pp) başlıklı kitapta ise doktor, eşi Selma’yı “edebinle otur, kimseye sataşma, oturmazsan git babanın evine” (s. 29) diyerek azarlar. Bu örneklerden, eşinden ayrılacak bir kadın için gidilecek tek yerin “babasının evi” olduğu anlaşılmaktadır. “Anne evi” diye bir kavram mevcut olmayıp, kadının kendi evini kurması da ihtimal dışıdır. Öte yandan, çocuklara yönelik kitaplarda erkeklerin kadınlara sözlü şiddet tonuyla hitap etmeleri vahim bir örnek oluşturmaktadır. Diğer bir vahim durum ise, çocuk karakterler üzerinden üretilen evlilik söylemlerdir.

Yetim Ali (Tuğcu, 2019öö) başlıklı kitapta anlatıcı, on bir yaşındaki Nazlı ve on dört yaşındaki Ali’den bahisle “Yetim Ali’nin muhtarın kızında gözü var, diyorlardı” (s. 74) ifadesini kullanır. TDK sözlüğünde “bir şeyi ele geçirmek isteği beslemek” şeklinde açıklanan “gözü olmak” (2019) deyiminin bir çocuk kitabında on dört yaşındaki bir çocuktan on bir yaşındaki bir çocuğa yöneltmiş olması dikkat çekicidir. *Bir Garip Kızcağz* (Tuğcu, 2019h) başlıklı kitapta Mihri, on iki yaşındaki evlatlığı İnci için komşulardan evlendirme lafları işittiğini anlatır (s. 27). Mihri’ye göre bu konuşmalar normaldir çünkü “bir kız doğar, büyür, yetişir, sonra evlenir” (Tuğcu, 2019h: 28). Oğlu Cemal bu söze “Niye dışarıya vereceğiz anne? Ben yok muyum?” (s. 28) tepkisini verecektir. “Biz” kişi zamirinden anlaşılacağı üzere, Cemal muhtemelen erkek olduğu için “kız verme” işinde söz sahibi olduğunu düşünmekte ancak kardeşi sayılan İnci’ye kendi talip çıkmaktadır. Cemal de on beş yaşında bir çocuktur. Serideki kitapların birçoğunda çocukluk arkadaşlarının potansiyel eş olarak görülmesi söz konusudur.

Sütannem Nazlı (Tuğcu, 2019ll) başlıklı kitapta anlatıcı, çocuk evliliğini normalleştirerek “Elin kızları on üç on dört yaşına erişti mi [...] kocaya giderlermiş” (s. 7) der. Bu doğrultuda kızlar “kırk bine elli bine” (s. 7) satılmışlar, ancak Hürü’ye para veren çıkmamıştır. Bu kurguda Hürü, talibinin olmaması üzerinden ötekileştirilir. *Karakaçan* başlıklı kitapta (Tuğcu, 2019ü) henüz yürüyemeyen yedi-sekiz yaşlarındaki Nesrin, annesine “benim gibi yürüyemeyen bir kızı kimse almaz” (s. 33) der. Bu örnekte evlenmekten söz etmek için yaşı oldukça küçük olan karakterin evlenememe kaygısı, yürüyememe

durumunun önüne geçmektedir. Çocuk evliliğinin normalleştirilmesi şehir bağlamında da söz konusudur. *Baba Evi* (Tuğcu, 2019ç) başlıklı kitapta, yirmi beş yaşındaki mühendis Kenan, on dört yaşındaki Fahire'den hoşlanır. Fahire'nin yaşını büyüterek evlenirler. Fahire on beş yaşında anne olur (s. 48).

Serinin kitaplarında çocuk karakterlere yönelik uygunsuz tanımlamalar da mevcuttur. *Bir Garip Kızcağız* (Tuğcu, 2019h) başlıklı kitapta anlatıcı, on iki yaşındaki İnci'den “bir içim su” (s. 25) diye söz ederken, yine anlatıcı *Şeytan Çocuk* (2019mm) başlıklı kitapta on üç yaşındaki Semra (s. 61) ve *Bu Çocuk Kimin* (Tuğcu, 2019ı) başlıklı kitapta dokuz yaşındaki İnci için (s. 69) “gösterişli” sıfatını kullanır. *Balıkçının Kızı* (Tuğcu, 2019f) başlıklı kitapta ise anlatıcı, on üç yaşındaki Deniz'den bahisle “Arkasında bir erkek gömleği vardı. Yeni gelişen göğüsleri bu gömleğin altından belirliyordu” (s. 6) diyerek pedokriminal bir söylemde bulunur.

Satılan Çocuk (Tuğcu, 2019ıı) başlıklı kitapta Sadık, on üç yaşındaki Güllü'nün babasına para vererek onu satılmaktan kurtarır. Güllü büyüyünce aradaki kırk yaş farka rağmen Sadık'la evlenmek ister. Güllü'ye göre “Erkeğin yaşı sorulmaz” (s. 54). Güllü, daha sonra polisler “Ben Sadık Beyin malıyım [...] on üç yaşındayken bana binlerce lira sayıp aldı beni [...] Burası benim efendimin evi. Ben ona hizmet etmeyip kime edeceğim” (s. 55); hakime ise “O benim efendimdir. İster karısı gözüyle bakar, ister hizmetçilik yaptırır” (s. 56) diyecektir. Güllü'nün Sadık'ı “efendisi” olarak kabulü aile reisliği kurgusunun uç bir tezahürü olup, önemlidir, zira “[a]ile reisi erkekliğin sürdürülebilirliği bu konumu destekleyici işlevleri üstlenecek kadınların varlığına ve bu konumu onaylamasına bağlıdır” (Sancar, 2020: 67). Diğer yandan, evlilikte yaş farkının tek taraflı olarak normalleştirilmesi bu örnekte de görülmektedir. Bu durum, sadece kadınlara yönelik olarak işletilen “miadını doldurma” (Chollet, 2018: 144) safatasıyla doğrudan ilintilidir zira toplum kadın ve erkek yaşlanmasına farklı bakar; bu zihniyete göre erkekler aşk ya da cinsellikte yaşlarından kaynaklanan bir eksiklik yaşamazlar ve bu yüzden de yaşlanmaya başladıklarında onlara acınası ya da itici olarak bakılması söz konusu değildir (Chollet, 2018: 145-146).

Aynı doğrultuda, *Babam ve Ben* (Tuğcu, 2019d) başlıklı kitapta Orhan, Sait'e “ben iyice bayatlamış bir hanımla da evlenemem” (s. 33) der. *Köydeki Arkadaşım* (Tuğcu, 2019bb) başlıklı kitapta ise Hacer, Nezihe'ye, yaşlı kocası Adil'e ilişkin “Erkeğin yaşlısı olmaz hanım. Hem sen genç olunca kocan senin kıymetini bilir. Allah kimseyi erkeksiz komasın” (s. 16) diyerek hem yaş farkını tek taraflı olarak meşrulaştıran klişeyi, hem de ardından ettiği duayla kadınların mutlaka evlenmeleri gerektiğine ilişkin kalıp yargıyı yeniden üretir.

2.2. Makbul olan ve olmayan kadın klişeleri

Ataerkil zihniyetin ürettiği makbul olan ve olmayan kadın sınıflandırmalarının yansımaları dilde kendini çeşitli şekillerde belli eder. Örneğin, bazı sıfatlar yalnızca kadınlara yönelik kullanılmaktadır.

Erkekleri bazı kavramlardan muaf tutma yaklaşımları, ayrımcılığın topluma ve oradan da dile işlemiş olmasının göstergesidir. *Eskicinin Köpeği* (Tuğcu, 2019ş) başlıklı kitapta anlatıcı “Anası, evlendirecek Arif’i, helal süt emmiş, hanım hanımcık bir gelini olacak” (s. 9) ifadesini kullanır. Hanım hanımcık, TDK sözlüğünde “oturaklı davranışları olan (kadın veya kız)” (2019) şeklinde açıklanmakta olup, “bey” popülasyon için aynı içerikte bir karşılığı yoktur ve bu yüzden ayrımcıdır; kaldı ki “kadın veya kız” sınıflandırması da yine erkekler için bir karşılığı olmadığından ayrımcıdır. Diğer yandan, anneden emilen sütün hangi ölçütlere göre helal sayılacağı da ilginçtir; bu kavramı dile yerleştiren zihniyet, muhtemelen makbul kadından gelmesi şartıyla sütü helal saymıştır. Ayrımcılığa başka bir örnek olarak, *Deniz Kızı* (Tuğcu, 2019o) başlıklı kitapta Bilge bir şey açıklayacağını söylediğinde kendisini evlat edinen Kenan “Bir fındıkçılık mı yaptın?” (s. 73) diye sorar. TDK sözlüğüne göre fındıkçı “cilveli, oynak kadın” (2019) anlamında olup, sadece kadınlara yöneltilen her söz gibi ayrımcıdır; kaldı ki “cilveli” ve “oynak” sözcükleri de aynı nedenle ayrımcıdır.

Toprak Adamları (Tuğcu, 2019oo) başlıklı kitapta, Şerife’yle Bekir’in çocukları olmayınca, sorumluluk klişe olarak Şerife’ye yüklenir. Şerife’nin kendi babası bile Bekir’le empati kurarak, kızına bir öneride bulunur: “Köyde bunca kız var. Birini alalım Bekir’e, bir çocuk olsun yapsın” (s. 20). Bu noktada Bekir’in kayınpederine söylediği “Ben Şerife’nin üstüne bir kadın getirmem” (s. 21) sözünü de irdelemek gerekir. Burada Bekir iyi bir şey söylüyormuş gibi görünürken aslında kötü bir zihniyeti ortaya koymaktadır. “Kadın getirmek” ifadesi bütünüyle ayrımcı olup, Bekir burada erkeklere ait bir inisiyatifi kullanmama tercihinde bulunmaktadır.

Öte yandan, bir kadının makbul olması için evli ve çocuklu olması gerekir. *Babasızlar* (Tuğcu, 2019e) başlıklı kitapta Nesibe, anne olmamasına ilişkin, Murat’a “Benim hiç meyvem olmadı. Benim dalımda bir çiçek açmadı. Bir goncacık veremedim” (s. 56) der. Nesibe’ye söylenen sözler, bir kadının anne olmaması hâlinde değersizlik duygusuna düşmesini normalleştirmesi açısından önemlidir. *Çocuk İhtiyar* (Tuğcu, 2019l) başlıklı kitapta da Hayri, eşi Cemile’ye ilişkin “Dünyaya bir çocuk getirirken öldü. Böyle ölenlere şehit derler” (s. 15) sözleriyle, anneliğe kutsallık atfeder. Bu tür bakış açıları, anne olamayan ya da olmamayı seçen kadınların üzerindeki baskının çeşitli yollarla pekiştirilmesini göstermesi açısından önemlidir.

Son olarak, erkeklere atfedilen özelliklerle anılan kadın, genel anlamda makbuldür. *Balıkçının Kızı* (Tuğcu, 2019f) başlıklı kitapta Adnan, Deniz’i övmek için “Erkek gibi kız valla!” (s. 27) der. Deniz ise Adnan’ı uzun saçlı olduğu için yerecektir: “Arkadan bakınca hangimiz kız, hangimiz oğlan seçemezler. Kadınlaşmakta ne mana var? Erkek olarak insan kişiliğini yitirmez mi?” (s. 40) Bu anlayışta, bir erkek asla kadınlarla özdeşleştirilmiş niteliklerle anılmamalıdır. Diğer yandan, bazı davranışlarda bulunma özgürlüğü yalnızca erkeklere yakıştırıldığından, bu davranışlarda bulunan kadınların kınanması kaçınılmazdır. *Can Yoldaşları* (Tuğcu, 2019k) başlıklı kitapta Mehmet, İsmet

Hanım'la ilgili olarak "İrkek gibi civara içiyor bu avrat" (s. 62) tespitiyle hayretini ifade eder. *El Kapısı* (Tuğcu, 2019s) başlıklı kitapta ise Behzat "En ziyade sinirlendiğim şey kızların sigara içmesidir [...] Sigara bir kokoşlara, bir de dul kalmış kadınlara yakışır" (s. 25) diyerek ahkam keser. Alayla karışık olumsuz bir anlam içeren kokoş sözcüğü, pratikte yalnızca kadınlara yöneltildiğinden ayrımcıdır. Behzat, sigara içen erkeklere yönelik bir tespitte bulunmaz; konuyu kadınlar özelinde dul kalmışlığa bağlarken, dul erkeklere ilişkin bir hüküm vermez zira dulluk, kişinin cinsiyeti üzerinden farklı yan anlamlara bağlanmaktadır.

Serinin kitaplarında ikinci eşler, üvey anneler ve evlilik dışı birliktelik yaşayan kadınlar kötücül, yuva yıkan, daima bir gizli gündemi olan ve makbul olmayan karakterler olarak sunulurken, erkekler için nikahsız birliktelik ya da ikinci evlilik normal görülmüştür. *Sokaktan Gelen Çocuk* (Tuğcu, 2019jj) başlıklı kitapta Nazmiye, Murat'a, babasının ikinci evliliğine ilişkin "Bir azgın karının eline düştü" (s. 36) der. *Küçük Hanım* (Tuğcu, 2019gg) başlıklı kitapta ise Bilge, Paşa ve Hilda'nın ilişkisinden bahisle "yetmiş beş yaşındaki adamı kanun dışı bir sevişmeye zorlayarak kendisine felç getirdiğini hekim tespit etmiştir" (s. 76) deyip Hilda'yı suçlar; Paşa ise mağdur konumunda tutulur.

Babasızlar (2019e) başlıklı kitapta Ahmet, ikinci eşi Sadiye'den bahsederken "Arasıra onunla şurada burada buluşurdum. Ahlaksız, başından çok işler geçmiş bir kadın" (s. 36) der. Sonrasında Sadiye'yi yuvasını yıkmakla suçlayacak, "sokak köpeği karı", "dişi köpek", "rezil", "çirkef", "şirret" (s. 44) diyerek aşağılayacaktır. *Küçük Serseri* (Tuğcu, 2019hh) başlıklı kitapta ise anlatıcı Erol, Rüstem'le evlenen annesi Nebile'yle ilgili "Rüstem Bey bir şey söyledi. Annem kahkahalarla güldü. Gülen sanki benim annem değildi. Yabancı bir kadındı o" (s. 17) diyerek, annesinin mutluluğunu kınar.

Köyde Unutulanlar (Tuğcu, 2019) başlıklı kitapta Bekir, oğlu Ali'nin evli olduğu hâlde yeniden evlenmesi üzerine "Erkek milleti bu. Böyle bir kariyla oturacak değil ya! Köyde iki, üç karılı adam mı yok?" (s. 9) der. Erkeğin birden fazla kez evlenmesi, hatta evliyken sözde bir evlilik daha yapması sorun edilmezken, kadınlar açısından durum farklıdır. *Sokak Köpeği* (Tuğcu, 2019ii) başlıklı kitapta Rıza, Nesrin'e "Senin gibi iki kocadan arta kalan kariyi ben ne yapayım?" (s. 67) der. *Kartalın Yuvası* (Tuğcu, 2019v) başlıklı kitapta çocukların birlikte oynaması için Ümmühan'la İhsan'ın bahçeleri arasında çitten kapı açılması üzerine Kara Osman adındaki komşu zaten evli olan İhsan'a "Artık Ümmühan'la arada kaç göç kalmamış. Var bir nikah yapıver de köyde laf olmasın" (s. 34) diyerek akıl verir. Böyle bir mantıkta kadın, "erkeğin gözünde her şeyden önce cinsiyetli bir varlık" (Beauvoir, 2020: 28) olarak konumlanır, evlilik erkeklerin inisifiyatine bırakılır ve erkeklerin evliyken tekrar evlenmeleri normalleştirilmiş olur.

2.3. Kadınların tek taraflı bir sözde namus kavramı üzerinden baskılanması

Engels'e göre, soy zincirinin yalnızca kadın tarafından hesaplanmasını ifade eden (2003: 54) "[a]nalık hukukunun yıkılışı, kadın cinsinin büyük tarihsel yenilgisi oldu. Evde bile, yönetimi elde tutan

erkek oldu; kadın aşağılandı, köleleşti ve erkeğin keyif ve çocuk doğurma aleti haline geldi” (s. 56). Bunun bir uzantısı olarak kadını baskılamaya yönelik inşa edilen namus, “kadınların sadece kadın oldukları için başlarına gelen” (Koç, 2015: 87) ve farklı kültürlerle coğrafyalarda sadece kadınlar aleyhine işletilen her çeşit dayatma ve şiddetle ilişkilendirilebilir. “Namus ayrıca erkeğin kadını sömürmesi, yaşamını belirlemesi ve sınırlamasının da en güçlü aracıdır” (Hamzaoğlu, 2019: 33). TDK sözlüğünde “bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık” (2019) olarak tanımlanan bu kavram, kadınların ailelerinde ya da çevrelerinde bulunan erkeklerin namusu sayılmaları sonucunda sonu kadın cinayetlerine varan her düzeyde şiddete yol açar, zira “[n]amus etrafında örgütlenen değerler/kurallar aracılığıyla kadın cinselliği erkek denetimi altına sokulur, bu yolla toplum düzenlenir” (Tahincioğlu, 2011: 29). Baskıların cinsiyet ve cinsellik temelli doğası kendi içinde özel anlam arz eder, çünkü “[k]endi başına biyolojik ve fiziksel bir olgu gibi görünen cinsel ilişki, insan yaşantısının, insan ilişkilerinin geniş ortamında öylesine köklü bir yere oturmuştur ki, kültürü meydana getiren davranış ve değerlerin yüklü olduğu bir mikrokozmos gibidir” (Millet, 1987: 44). Bu doğrultuda, ataerkil düzen nüfusun bir yarısının diğer yarısı tarafından denetlendiği yönetim biçimi olarak alındığında (Millet, 1987: 47) namus kavramının da bu denetimi besleyen temel ve eril bir toplumsal inşa olduğu açıktır.

Kız Evlat (Tuğcu, 2019z) başlıklı kitapta Besime, Cahit’e “Kızlar vücutlarını olduğu gibi, örselenmeden muhafaza zorundadırlar. Ama oğlanlarda böyle bir tasa yoktur. Onları kontrol çok güçtür” (s. 50) diyerek, temel bir ayrımcılığı ortaya koyar. Bu ayrımcılık aynı zamanda namus kavramı bağlamında toplumsal olarak inşa edilmiş bir farkı da açığa çıkarır: “Namus, kadını utanç, erkeği de şeref değerleri çerçevesinde tanımlar” (Tahincioğlu, 2011: 78). Örnekteki söylemi üreten karakterin kadın olması, kadınların ataerkinin devamına çoğunlukla bilmeyerek sundukları katkıyı ifade etmesi açısından önemlidir. *Küçük Bey* (Tuğcu, 2019ee) başlıklı kitapta Ekrem, Güllü’ye “Sana zarar verecek, senin hayatını köreltecek bir şey yapar mıyım” (s. 33) der. Babası da sonradan Ekrem’e “Aranızda bir sevişme mi oldu?” (s. 65) diye soracak ve Ekrem “Hayır, ben oraya misafir kaldığım evin kızını baştan çıkarmak, bir aile şerefini lekelemek için gitmemiştim” (s. 65) diyecektir. *Bir Dağ Masalı* (Tuğcu, 2019ğ) başlıklı kitapta Esmâ, Selim’e, kocası Kenan’a ilişkin “belediye nikahı ile beni alıncaya kadar bana bir kötülük etmedi” (s. 20) der. Böyle bir zihniyette erkekler kadınların hayatını köreltmek, onlara “kötülük” etmek, onları baştan çıkararak aile şereflerini lekelemek gibi güçlerle donatılmıştır. Bu güçlerini kullanmamaları adeta büyüklüktür ve kadının minnettarlığını gerektirir. Öte yandan aile şerefi yine tek taraflıdır zira erkekler aynı eylemi gerçekleştirdiğinde aile şerefleri lekelenmez; erkeklerin şerefine ancak kendi ailelerindeki kadınların üzerinden hâle gelebilir.

Babam ve Ben (Tuğcu, 2019d) başlıklı kitapta Orhan, eski eşi Handan için “Ortamalı bir karı oldu [...] kirlili bir hayata başlamış” (s. 31) ve “malın gözü olduğunu da bilemezdim” (s. 37) ifadelerini kullanırken, Sait de Murat’a, annesi Handan’a ilişkin “Kadın şerefsiz bir hâlde öldü” (s. 56) der. Bu

sözler, Handan'ın çocukları tarafından kabul görür. Sevim, ağabeyi Murat'a "Bana kötü bir kadının kızı olduğumu mu hatırlatıyorsunuz?" (s. 64) diyecektir. Yine Orhan, iş bulma konusunda yardım isteyen Calibe'ye "ben sizin şerefsiz bir hayata sürüklenmenize öncülük edemem" (s. 41) karşılığını verir. Buna göre kadının "şerefli" bir hayat sürmesi için evinde kalması gerekmektedir. *Büyüklerin Günahı* (Tuğcu, 2019i) başlıklı kitapta Sevim, Cahit'e mektubunda, "Konfeksiyon atölyesinde çalışan kızlar, [...] serseri ruhlu ve serüven arayan, ilerisi karanlık kızlardı" (s. 45) der. Bu örneklerdeki orta malı, malın gözü, şerefsiz hayat sürmek, kötü kadın olmak, ilerisi karanlık olmak gibi ifadelerin erkekler için aynı bağlamda karşılığı yoktur.

Annelerin Çilesi (2019b) başlıklı kitapta Cemile'nin evli olduğu erkeğin eline sözde Cemile'ye yazılmış düzmece bir mektup geçer. Adam "Senden öğreniyorum. Sen benim evimde oturmaya layık bir kadın değilsin" (s. 52) diyerek Cemile'yi kovar. Bu sözlerin kökeninde kadına yönelik binlerce yıllık "istilacı, kalıcı, kötücül ve çok yönlü" (Holland, 2019: 277) nefretin yattığı açıktır. Olayı "Suç, benim yuvamı yıkıp kocamı elimden alanlarda" (s. 28) diyerek yorumlayan Cemile'nin, iftiraya inanan kocasını hiç suçlamaması dikkat çekicidir. Pek çok Yeşilçam filminde de iftiraya inanan koca, karısını hakaretlerle kovar, çocuğunu göstermez, ancak yıllar sonra gerçek ortaya çıkınca kaldıkları yerden devam ederler. "Tipik bir ataerkil toplumda, erkek kadını aldattığında [...] bu durumdan kolayca sıyrılabilir" (Bakşi Yalçın, 2020: 44) ancak kadın asla aldatmamış da olsa uğradığı kuru iftiranın sonuçlarına katlanır. *Kartalın Yuvası* (Tuğcu, 2019v) başlıklı kitapta Safiye, kayınvalidesi Ümmühan'a, dedikodular yüzünden intihar etmeden önce "Bir şeyin söylentisi çıkıp milletin diline dolandıktan sonra suçlu olmuş, olmamış ne farkı var. Mehmet'im inanır bunlara" (s. 54) der. Bu örneklerden, kadınların ayrımcı tutumları toplumsallaştırılma biçimleri nedeniyle bir şekilde içselleştirdikleri (Holland, 2019: 277) anlaşılmaktadır.

Babasızlar (Tuğcu, 2019e) başlıklı kitapta annesi Gülçin'e "Başımızda erkeğimiz yok. Ben senin için çalışıyor, yaşıyorum, dedikodu olmasın diyorum" (s. 46) der. Burada kadın karaktere söylenen "başımızda" sözcüğü kadınları erkek yönetimine muhtaç olarak kurgulayan çıkarıcı anlayışı yansıtmaktadır. Bekar annenin dedikodulara mahal vermeden yaşaması, baskı ve kontrol mekanizmasının bir parçasıdır. Kadınların "başında" bir erkek olması gerekliliği, aile bireyi ya da mahalle delikanlısı erkeklerin, başka erkeklerin yarattığı namus tehlikelerine karşı yapacağı namus bekçiliğine bağlanmaktadır. *Şeytan Çocuk* (2019nn) başlıklı kitapta ise Ahmet, ders verdiği komşu kızı Semra'ya erkek arkadaşlarıyla gezmemesini, aksi takdirde başına bir felaket geleceğini söyler (s. 61). Bu noktada erkeklerin hem namusa tehdit oluşturup, hem de namus bekçisi olarak konumlanmalarının bir döngü oluşturduğu vurgulanmalıdır. Öte yandan bu söylem, erkeklerin kadınlara nasihat etme, tembihte bulunma, bilgiçlik taslama davranışlarına da örnektir.

2.4. Kadını kadına kırdırma politikaları

“Kadınların da tıpkı erkekler gibi cinsiyetçi düşünce ve değerlere inanacak şekilde toplumsallaştırıl[mış]” (Hooks, 2019: 19) olması, ataerkinin devamı için kadının kadına kırdırılması yöntemine zemin hazırlar. *Yetimler Güzeli* (Tuğcu, 2019pp) başlıklı kitapta Gülden, eşi Rıza’ya, apartmandaki kadınların komşuları Müzeyyen’i genç, güzel ve dul olmasından dolayı çekemediklerini anlattığında, Rıza “Neden, hafiflik filan mı yapıyor?” (s. 7) diye karşılık verir; zira “hafiflik” tabir edilen şekillerde davranması ötekileştirilmesini meşru kılacaktır. “Ataerkin din ve ahlak, cinsiyete bağlanılan bütün kötülükler sanki sadece kadının kusuruymuş gibi kadını ve cinselliği bir arada ele alır. Böylelikle de kirli, günah yüklü ve aşağılayıcı olduğu kabul edilen cinsellik kadına yüklenir” (Millet, 1987: 92). Komşulardan Selma, konuya “Bu kadın hepimizin yuvasını yıkacak” (s. 29) söylemiyle yaklaşacaktır. Müzeyyen’in evini basıp arama yapan komiser, eve bir delikanlı geldiğine dair ihbar aldıklarını açıklar (s. 30). “Bekâr kadın; tek başına yaşama gerekçelendirmesini yapmadığında, belli rolleri performe etmediğinde ahlâksızlıkla ilişkili düşünülmesinden ötürü damgalı birey olarak muamele görebilir” (Lordoğlu 2018: 149). Bu örnekte Müzeyyen eşi öldüğü için çocuklarıyla yaşamakta ve annelik rolünü performe etmektedir; ancak bunlar damgalı birey olmasını engellemez. Apartmandakiler, bir yandan da terziliğini beğendikleri Müzeyyen’i övmek için “Karı feleğin çemberinden geçmiş. [...] Elinden uçanla kaçan kurtulur” (s. 35) derken, söylemlerinde övgüyle hor görü birbirine karışır. Eşi ölmemiş kadınlardan daha az saygın görülen ve “bekârlığın muğlak ve kirli anlamları ile merak edilen, denetlenen ve güvenilir bulunmayan” (Lordoğlu, 2018: 118) Müzeyyen için “karı” sözcüğünün sıkça kullanılması dikkat çekicidir.

El Kapısı (Tuğcu, 2019s) başlıklı kitapta Selma’nın hastabakıcısı çocuk anlatıcı Yıldız, Selma’nın gelinine ilişkin “Handan Hanım’ın anormal derecede bir kıskançlığı vardı. Beni kötülemek için elinden ve dilinden her geleni yapıyordu” (s. 15) der. Aynı kitapta Behzat, gelini Handan ve torunu Niran’ın hizmetlilere rahat vermediğini “Güzeline iftira attınız, çirkinine tembel dediniz” (s. 23) sözleriyle ifade ederek, kadından kadına yönelen bir şiddet iddiasında bulunur. “Ücretli ev emeğine ilişkin araştırmalarda iktidar, esasen sınıfsal eşitsizliği odağa alan bir kavrayış içinde ele alındığı için, orta sınıftan işveren kadınların ücretli ev hizmetlileri üzerindeki maddi ve sembolik iktidarı üzerinde durulur. Oysaki hiçbir iktidar ilişkisi tek yönlü değildir” (Bora, 2018: 155); nitekim haksızlıklara uğrayan Yıldız da “Handan Hanım’ın bir dedikodu ve iftira yuvası, bir yalancılık ve haset mikrobu olduğunu görüyordum” (Tuğcu, 2019s: 28) diyecektir. Bu örneklerde “her iki taraf da çeşitli stratejiler ve araçlar kullanarak kendi güçlerini artırmaya çalışmaktadır” (Bora, 2018: 155). Ancak kitapta işveren kadınlardan işçi kadına ve işçi kadından da işveren kadınlara yöneltilen söylemler, kadınlara yapıştırılan kıskançlık, dedikoduculuk, iftiracılık ve yalancılık gibi etiketlerin yeniden üretilmesine hizmet etmektedir. Diğer yandan, örnekteki kadın taraflar arasındaki bağ, “bir egemenlik ilişkisi olarak görülebilse de, ilişkinin iki tarafının da cinsiyetleri nedeniyle egemenlik altında oldukları” (Bora, 2018:

188) açıktır; bu durum Behzat'ın Handan'la Niran'ı kınarken kullandığı üsttenci dilden de aşıkardır. Bu anlamda işçi ve işveren kadınların konumları farklı olmakla birlikte, bu farklılık temelde kadın olmaları nedeniyle “ayrı ayrı ezilmelerini mümkün kılar” (Bora, 2018: 188).

Dilenci Baba (Tuğcu, 2019p) başlıklı kitapta eşi ölen Emine, Necmiye'ye “Yanıma sığındığım gündelikçi kadın da benim onun kocasında gözüm olduğunu söylemiş. Ben, o mahallede, kötü bir kadın olarak tanındım” (s. 30) derken, durumunu dile getirmekte ancak isyan etmemektedir. Bu ifadeler, yalnız bir kadının potansiyel olarak her erkekle birlikteliğe açık olduğu ve bu yüzden dışlanması gerektiğine yönelik klişeleri yeniden üretmektedir. “Kötü kadın” etiketi ise, hem anlamı yönünden, hem de aynı anlama gelecek “kötü erkek” gibi bir ifade bulunmaması nedeniyle iki kere ayrımcıdır.

Devlet Kuşu (Tuğcu, 2019ö) başlıklı kitapta Dürdane'nin kayınvalidesi, oğlu Remzi'ye, gelini için “iki tokat vur şunun ağzına da sussun gayri” (s. 9) der. Remzi ise adeta lütufta bulunarak Dürdane'ye “Ben sana el kaldıramam. Ama çalıştıramam da seni” (s. 9) diyecektir; çünkü Dürdane'ye şiddet uygulama inisiyatifinin yanı sıra onun ne yapıp yapamayacağına karar verme inisiyatifi de Remzi'nin elindedir. *Ana Kucağı* (Tuğcu, 2019a) başlıklı kitapta ise Sabire, gelini Durdu'yu “sana bunca para saydık, ne zaman hizmetini göreceğiz, tembel kadın” (s. 8) diyerek azarlar. Bu örnekte kadınların kendi uğradıkları haksızlıkları başka kadınlara da yaşatmalarına yönelik toplumsal inşa yeniden üretilmekte olup, erkekler ve damatlarına ilişkin aynı içerikte bir inşa söz konusu değildir, zira ataerkil düşünce kadın sömürsünün devamını sağlamak için özellikle kadınları hedef alarak onları “kendisini erkeklerden aşağı gören, ataerkinin gözüne girmek için kıyasıya rekabet eden, kıskançlık, korku ve nefret besleyerek birbirini hor gören kadınlar olarak toplumsallaştırmış” (Hooks, 2019: 27) ve kadınlarla stratejik olarak özdeşleştirdiği olumsuz kavramları yine stratejik olarak tekrar tekrar üretmiştir. Bu patolojik döngünün fark edilmesi ve “kadınların feminist bilinç yükseltme deneyim[lerinden]” (Hooks, 2019: 29) geçmeleri, ataerkil zorbalıktan kurtulma yolunda gerek bireysel gerek kolektif düzlemde kadınlar adına önemli bir aşama olmuştur.

2.5. Kadınlara yönelik mekânsal ve yaşamsal ket ve kısıtlar

Tanrı Misafiri (Tuğcu, 2019nn) başlıklı kitapta Ahmet, sokaktan evine bakıp “Sen dedemden kalma bir yuvasın. Babamı da barındırdın, [...] bizleri de” (s. 9) diye konuşurken, annesinin ya da ninesinin adını anmaz. Ataerkil düzende dış mekânlar erkek olarak cinsiyetlendirilip, kadınlar evle tanımlansa da, ev erkeklerin hizmet aldığı ve kadınların hizmet verdiği bir alan olduğundan, aslen erkek egemen bir mekândır; kaldı ki baba evi ve koca evi kavramları da bu zihniyette evin gerçek sahibinin kim olduğunu ortaya koyar. Bu durum, *Güllü Bahçe* (2019t) başlıklı kitapta çocuk anlatıcı Selim'in, Şahin'i “evinde sert bir adamdı. Onun haberi olmadan kuş uçmazdı” (s. 26) şeklinde tanımlamasından da anlaşılır. Bu mantığın hâkim olduğu evlerde erkek mutlak otorite sahibidir ve disiplin sağlayıcı olarak işlev görür.

Küçük İşportacı (Tuğcu 2019ğğ) başlıklı kitapta Ahmet, “Sen bir aile kadınına benziyorsun” (s. 23) diyerek Seher’i över; anlatıcıya göre ise Seher “öyle ahlakı hafif bir kadın” (s. 56) değildir. Ahlakı hafif olmayan aile kadınından, ataerkil düzenin kalıplarına uyup kendisine biçilen ikincil konumda kalmak kastedildiğinden, bu yönde verdiği izlenim nedeniyle Seher makbul kadındır. *Küçük Bey* (Tuğcu, 2019ee) başlıklı kitapta da Küçük Bey, Güllü’yü övüp diğer kızları yermek için “Kızın gezip yürüdüğü mü var. Görmüyor musun, hepsi sokakta” (s. 20) ifadesini kullanır. Bu mantığa göre bir kadın için gezmemek, yürümek ve evde olmak makbuldür. Diğer yandan, Güllü’nin gezmemesi “toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin, mekân üzerindeki pratiğiyle ilişkili olarak iki boyutta irdelenebilir: birinci boyut, kadınların kentsel kamusal alandaki mevcudiyetleri ve hareketlilikleri ile ilgili iken, ikinci boyut erkek şiddetinin kadının sosyal kontrolünün bir aracı olarak çalışması şeklinde tanımlanabilir” (Lordoğlu, 2018: 196). Bu şiddet, ev dışındaki cinsel şiddet tehdidi kadar, ev içinde bunu sebep gösterip kurulan baskı kapsamında psikolojik ve fiziksel şiddet olgusunu da içine alır.

Dilenci Baba (Tuğcu 2019p) başlıklı kitapta Dilenci Baba Emine’ye “Bir erkek tek başına bir şehirde yaşayabilir. Ama bir kız, bir kadın yaşayamaz. Bak seni isteyenler varmış. Birinden birine var” (s. 30) diye akıl verir. “Kadınların kentte güvende olmama halinin çok büyük ölçüde erkek şiddeti, cinsel taciz ve cinsel saldırıdan duyulan korkuyla ilişkili olduğu ve bu korkunun da kadınların kent kullanımına sınırlılıklar getirdiği görülür” (Lordoğlu, 2018: 228). Bu örnekte Dilenci Baba, erkek bilgiçliğinin getirdiği özgüvenle kadınlar hakkında verdiği hükümleri örtük bir şiddet, taciz ya da tecavüz tehdidiyle pekiştirir. Bu tür bir erkeklik, “sürekli başka konumların ‘ne olduğu’ hakkında konuşma hakkını kendi elinde tutan ve bu sayede kendi bulunduğu konum sorgulama dışı kalan bir ‘iktidar konumu’dur” (Sancar, 2020: 16).

Babasızlar (2019e) başlıklı kitapta Nesibe, Murat’ın annesine “Bir erkek yalnız yaşayabilir. Kendisine avunacak, eğlenecek arkadaş bulabilir. Ama bir kadın için buna imkân yoktur. Evlenmen lazımdı” (s. 10) diye eleştiri getirir. *Deniz Kızı* (Tuğcu, 2019o) başlıklı kitapta ise anlatıcı “Bilge lisenin son sınıfına gelmişti. Yaşının ve cinsiyetinin verdiği bir ağırlık yüzünden, artık Boğazın ortalarına kadar yüzerek açılıp yunuslara arkadaşlık etmiyor, hatta sandalla gezintileri bile pek seyrek yapıyordu” (s. 38) der. Bu bakış açısına göre kadınlar için bir yaştan sonra denizler bile erkek olarak cinsiyetlendirilmiş mekânlar hâline gelmektedir.

Benim Annem (Tuğcu, 2019g) başlıklı kitapta Doktor Nihat, evlenmeyi “Allah’ın kanunu” (s. 58) olarak tanımlayıp, evlenmek istediği Nesibe’nin oğlu Faruk’a “annenin evlenmek ihtiyacında olduğunu bilmen gerekir. Birtakım ruhi ve bedeni hastalıklara tutulabilir (s. 59) diyerek sözde tıbbı dayalı göz dağı verdikten sonra, Nesibe’ye de “Siz eşleri olmayan genç hanımların birtakım hastalıklara yakalandıklarını bilmiyor musunuz?” (s. 63) diyerek ahkam keser. Böyle bir mantıkta kadınların yalnız

yaşamalarının önüne geçilir; kaldı ki kadınların “yalnız yaşayamaz” olmalarına yönelik ataerkil iddianın gerekçesi yine erkek tehdididir.

Diğer yandan yine stratejik olarak kadınların “bedenleri hakkında kaygı duyacak, bedenlerini sorun olarak görecektir şekilde” (Hooks, 2019: 50) toplumsallaşmalarına yol açan ve onlara hem dış görünüm klişeleri dayatıp hem de onları bu klişeler üzerinden hor gören zihniyete de değinmek gerekir. *Baba Evi* (Tuğcu, 2019ç) başlıklı kitapta Kenan, eşi Fahire’ye “kocanın odasına gelirken takma kirpiklerini, peruğunu, yüzündeki boyaları çıkart, bir banyo yap öyle gel” der; kadın direnince de “bana tır kokulu temiz kadın aratma” (s. 41) diye bağırır. *Kuklacı* (Tuğcu, 2019çç) başlıklı kitapta ise Recai, eşi Sahire için “Başta renk renk peruklar, ağızda altı üstü takma dişler, çipil gözlerde takma kirpikler... Şimdi bu maskaraya tak artık takabildiğin mücevherleri. [...] Bu takıntı eşya ile insan ancak gülünç olabilir” (s. 34) der. Bu bakış açısı kadınlara bir yandan erkekler için geçerli olmayan güzellik normları dayatırken, diğer yandan da bu normları uygulayan ya da uygulamayan kadınların, ataerkinin işine geldiği biçimlerde bazen makbul bazen makbul olmayan şekilde sınıflandırılması sonucunu getirir. Bu nedenle, “kadın bedeni hakkındaki cinsiyetçi düşünceye karşı çıkmak, günümüz feminist hareketinin en güçlü müdahalelerinden biridir” (Hooks, 2019: 45).

Kırk Ev Kedisi (Tuğcu, 2019y) başlıklı kitapta çocuk anlatıcı Yıldız “öğretmenlerden bir kısmı, özellikle bayanlar öğrencilere hiç de iyi örnek olmuyorlardı. Ben İstanbul’a geldim geleli tırnakları uzamamış, boyanmamış bir öğretmen görmemiştim” (s. 53) diyerek kadın öğretmenlerini kınar. Bu örnekte kadın öğretmenlerden “bayan” diye söz edilmesi ayrıca sorundur. Aynı kitapta Ragıp’ın, kızları Selda ve Melda’ya yönelik “Kızları da askere alsalar da aklınız başınıza gelse. Süslenmek, modayı takip etmekten, boyanmaktan başka ne yaptığınız var?” (s. 71) sözleri ise kadınların boş işlerle uğraştığı ve akıllarının başlarında olmadığı anlamına geldiğinden açıkça cinsiyet ayrımcılığı içerir.

2.6. Kadına yönelik erkek şiddeti

Çocuk kitaplarında “insan onurunu inciten, zedeleyen düşünce ve yaklaşımlar onaylanmamalı; çocukların belleklerinde kadın ve erkek imgesine ilişkin kalıp yargılar oluşturabilecek belirlemelerden kaçınılmalıdır” (Sever, 2013: 99). Oysaki bu çalışmaya konu olan serinin kitaplarında erkek şiddeti ekonomik, psikolojik ve fiziksel boyutlarda adeta normalleştirilmiş biçimlerde yer almaktadır. Örneğin, iç kapağında 2005’te MEB tarafından 100 Temel Eser listesine alındığı belirtilen *Kuklacı* başlıklı kitapta (Tuğcu, 2019çç) Recai, hizmetçi Fatma’yı “Allah’ın odunu, sen kime karşı geliyorsun bakayım. Şimdi seni eşek sudan gelinceye kadar döverim” (s. 11) diye tehdit eder. Aynı Recai daha sonra eşi Sahire’ye iki tokat atar (s. 12) ve oğulları Bedri de şiddeti “Babam durup dururken sana el kaldırmadı” (s. 13) sözleriyle normalleştirir. Bedri’nin söyleminden, kadınların bazı durumlarda maruz kaldıkları erkek şiddetinin sorumlusu oldukları anlamı çıkmaktadır. Diğer yandan, yanlış evlilik yaptığını düşünen Calibe, babası Recai’ye “Keşke iki tokat vurup aklımı başıma getirseydin” diyerek şiddeti bağlamına

göre gerekli bir olgu olarak meşrulaştırır. 47. sayfadaki resimde Recai eşine parmak sallamakta, alt yazıda da “Recai bey: ‘Çeneni tut be kadın!’ diyerek Sahire Hanım’a çıkıştı” ifadesi yer almaktadır. Recai’nin susturmak istediği eşine “kadın” hitabıyla çıkışması, kadınlara yapıştırılan “gereksiz konuşma” yaftası üzerinden yapılan açık bir aşağılama içermektedir.

Hakaret ve psikolojik şiddete bir örnek de *Köyde Unutulanlar* (Tuğcu, 2019aa) başlıklı kitapta Bekir’in Hafize’yi “sen kaşınıyorsun gayri. Ben bu eve başka bir genç avrat getirmesini de bilirim” (s. 19) diyerek kumayla tehdit etmesidir. *Köyden Gelen Kız* (Tuğcu, 2019cc) başlıklı kitapta Fadime, Gülçiçek’i doğurduğunda kayınpederinden şiddet gördüğünü “Beni yatağında tekmeledi. Bir oğlan doğuramadın mı diye” (s. 39) sözleriyle anlatır. Bu söylem, gerek fiziksel şiddetin söz arasında olağanmış gibi dile getirilmesi gerekse kız doğurmanın kabahat ve erkek doğurmanın da meziyet olarak inşasıyla cinsiyet ayrımcılığına örnek oluşturması açısından dikkat çekicidir.

Babam ve Ben (Tuğcu, 2019d) başlıklı kitapta Orhan, eski eşi Handan’a ilişkin “Handan’a bir iki tokat attım, şirretlikle üstüme saldırdı. Gözlerim karardı, bir tekme vurdum, merdivenlerden aşağı yuvarlandım. Defolup gitti” (s. 30) ifadesini kullanmaktadır. Burada Orhan, şiddeti kendi başlattığı hâlde Handan’ı “şirret” olarak tanımlar. *Dağdaki Yabancı* (Tuğcu, 2019n) başlıklı kitapta ise şiddetin boyutu Deli Zilha adındaki bir kadının her yaşta çocuklar tarafından taşlanmasına kadar varır: “Kadın birini tutmaya çalışırken, arkasından biri eteğini çekiyor, arkasına dönüp saldırmak isterken, bir başkası ayaklarının önüne ya bir sepet, ya bir teneke atıp onu yere düşürüyordu” (s. 74). Bu örnekte, bir nedenle makbul norma uymayan kadınlara deli damgası vurulması klişesinin yeniden üretimi söz konusudur.

Kitaplarda mazlumlar dışında şiddete uğrayan karakterler olumsuz davranışlarla kurgulanmıştır; bu da çocuk okuyucuya şiddetin bazen meşru olduğuna ilişkin tehlikeli bir mesaj iletmektedir. Kimi örneklerde ise erkek şiddetine uğramak kadın yaşamının doğal bir parçası olarak yansıtılmıştır. *Büyüklerin Günahı* (Tuğcu, 2019i) başlıklı kitapta dayaktan yüzü gözü şişmiş bir kadın, Emine’ye “Ne yaparsın gardaşlık [...] Sorgu sual olmaz ki. Dayak erkeklerin şanındandır” (s. 31) ifadesiyle erkek şiddetini sorgulanmayacak bir konuma yerleştirdikten sonra bir de “şan” kavramı ile özdeşleştirerek şiddete olumlu anlam yükler. “Yetişkinlerin, metinler aracılığıyla çocukları kendi doğrularına göre yönlendirmeleri, onları kendi gerçeklerinden uzaklaştırarak edilgin, haklarından habersiz kişiler durumuna sokabilir” (Sever, 2013: 81). Bu durum, okudukları kitaplarda yer alan açık ve örtük iletiler yoluyla cinsiyet ayrımcılığına maruz kalan kız çocukları açısından kaygı verici bir risk faktörüdür.

2.7. Kadınların ev hizmetleri yoluyla köleleştirilmesi

Ev hizmetlerine ilaveten çocuk, yaşlı ve hasta bakımının kadınlara yapışması kitaplarda sıradanlaştırılmış bir ayrıntıdır. Kimi coğrafyalarda evliliğin “gelin alma” yoluyla mal mülk ya da bedava ırgat edinmeye yönelik amacı, *Dağdaki Yabancı* (Tuğcu, 2019n) başlıklı kitapta İdris’in Erol’a “Köylerde kadınları, ya malı için alırlar, ya da tarlaya, işe dayanıklı oldukları için” (s. 17) şeklindeki

sözleriyle örneklenmektedir. *Annemin Hikayesi* (Tuğcu, 2019c) başlıklı kitapta ise yengesi Emine'ye “Köylük yerlerde koca, adamdan iş ister” (s. 15) diyerek evlenmenin erkek açısından bedava işçi çalıştırmak anlamına gelmesini normalleştirir; dahası “Biz böyle gördük, böyle biliriz” (s. 15) sözleriyle bu duruma kabul ve rızayla yaklaşır. Bu örnekte kadınlardan bahsetmek için kullanılan “adam” sözcüğü de dilin cinsiyetçi yönünü ortaya koyar; aslen “erkek” anlamına gelen bu sözcüğe yüklenen “insan” anlamıyla erkek türünün tüm insanları temsil etme durumu bir çok dilde normalleştirilmiştir.

Yılanlı Bağ (2019rr) başlıklı kitapta anlatıcı, Fadime'ye yüklenen işleri şöyle sıralar: “Ocağa odun atacak, aşı pişirecek, hamur yoğuracak, bunları başarmaya çalışırken durmadan söylenirler: Hayvanları yemle Fadime, damları süpür Fadime, bakraçları al, var kaynaktan su getir Fadime, nerede kaldın, nerede eğlenip yatıyorsun Fadime?” (s. 33). *Kuyulu Bahçe* (Tuğcu, 2019dd) başlıklı kitapta da anlatıcı “Haftada bir gün kadınlar, kızlar çamaşırları yüklenip ırmağa varır, orada çamaşırları yıkar, paylaştıkları çınar ağaçlarına urganlar gerip çamaşır kuruturlar, sonra da yüklenip gelirler” (s. 5-6) ifadesini kullanır. Yine aynı kitapta Sadık, eşi Emine'ye “ufaktan ufağa aşı hazırla” (s. 20) diyerek emir kipiyle talimat verir. Aynı şekilde *Ana Kucağı* (Tuğcu, 2019a) başlıklı kitapta Yusuf, eşi Zülfiye'ye “Şöyle bolcana bir sütlü börek yap da yiyelim” (s. 29) diyerek sipariş verir. *Hacı Baba* (2019u) başlıklı kitapta da çocuk anlatıcı Engin, Hacı Baba'ya ilişkin “Değme kadın bu kadar güzel yemek pişiremez” (s. 17) der, zira erkeğin güzel yemek pişirmesi, hatta sadece yemek pişirmesi bile hayret vericidir.

Sokak Köpeği (Tuğcu, 2019ii) başlıklı kitapta annesini kaybeden çocuk anlatıcı Yüksel, babasının ev işleriyle ilgilenmesinden “erkenden kalkar, çayı hazırlar, becerebildiği kadar yemek işini düşünür, alır getirir, daha kötüsü bulaşık yıkar, ortalığı toplar, taşları silerdi” (s. 6) şeklinde söz eder. Bu durum karşısında dayısı Yüksel'e “Babanı bu kederden kurtarmak lazım. Varsın evlensin. Hiç olmazsa ev işinden kurtulur. Sana da daha iyi bakılır” (s. 8) diyecektir. *Doğduğum Ev* (Tuğcu, 2019r) başlıklı kitapta da Ekrem, torunu Deniz'e çocukluğundan söz ederken “Babam bana baktırmak için başka kadınla evlendi” (s. 53) der. *Benim Annem* (Tuğcu, 2019g) başlıklı kitapta Nihat, Nesibe'yle evliliği hakkında “Evde temizlik yapıyorum diye gözüne kestirdiği şeyleri alıp giden hırsız hizmetçilerden kurtuldum. Benim için yeme, içme, çamaşır gibi düşünceler de ortadan kalktı” (s. 75) diyerek ataerkil evliliğin amacını ortaya koyar.

Ana Kucağı (Tuğcu, 2019a) başlıklı kitapta Halil, gelini Nazmiye'den bahisle “Aldık da ne oldu? Evin içini pislik götürüyor, ağza atılacak bir lokma aş yok. Sabah kalk, akşama yatmaya var, yataklara el vurulmamış, it yatmaz böyle yataklarda” (s. 11-12) der. Bu örnekte bir kadından kocasının ailesine de hizmet etmesinin beklendiği anlaşılmalıdır. Kuşkusuz Halil, kendi yatağını toplamak ve çarşaflarını değiştirmektense “itin yatmayacağı” yatakta yatacağı çünkü zihninde kendi işini görmeye yönelik bir kod mevcut değildir. *Cambazın Kızı* (Tuğcu, 2019j) başlıklı kitapta Kadir, kızı Handan'a “Bir kadın

evinin hem hanımı, hem hizmetçisidir” (s. 27) derken, yukarıdaki örneklerin dayandığı mantığı da açıklamış olur.

2.8. Kadınların yetişkin konumundan çıkarılması

Kadınların yapacakları işlerde erkeklerden izin almaları ya da erkeklerin nasihatlarıyla yönlendirmelerine maruz kalmaları, ataerkil düzende kadınlara yetişkin olma hakkının tanınmamasının sonucudur. *Babam ve Ben* (Tuğcu, 2019d) başlıklı kitapta Calibe, komşularla görüşmek için eşi Orhan’dan izin ister (s. 53). Böyle bir zihniyette, evli kadının kendi ailesiyle görüşmesi dahi izne bağlıdır. Nitekim *Sokak Köpeği* (Tuğcu, 2019ii) başlıklı kitapta çocuk anlatıcı Yüksel, “Annem evlendikten sonra babam onu dayısı ile hiç görüştürmemiş” (s. 18) der. *Yetimler Güzeli* (Tuğcu, 2019pp) başlıklı kitapta da Can, annesi Müzeyyen’e, kardeşi Canan’ı oğullarına “isteyen” aileye ilişkin “Bize bu iyi niyeti gösteren aile gibi başka bir aileyi bulamayız. Daha başkaları bize Canan’ın yüzünü bile göstermek istemezler” (s. 59) diyerek bu durumu normalleştirir. *Küçük Erkek* (Tuğcu, 2019ff) başlıklı kitapta da Cemil, Coşkun’a “Hanım’ı çalıştırmıyorum. Varsın evinin işiyle uğraşsın” (s. 79-80) der. *Süt Kardeşler* (Tuğcu, 2019kk) başlıklı kitapta ise anlatıcı, Hanife’den bahisle “Zaten kocası onu el kapılarında çalıştırmıyordu” (s. 13) ifadesini kullanır. Tüm örneklerde “[k]adın, erkeğin onun hakkında verdiği karardan ibarettir” (Beauvoir, 2020: 28)

Çocukluk Arkadaşım (Tuğcu, 2019m) başlıklı kitapta Sacit, kardeşi Sevim’in öğretmen olmasını isteyen Adnan’a “Evlenmiş bir hanımın elinde böyle tek başına geçinecek bir imkân, bir meslek, bir sanat olursa olsun evlilik problemlerine yeteri kadar dayanması sağlanamaz. İnsanın elinde bir meslek, bir sanat bulunmalı. Ama bu ev kadını, anneyi gevşetmemeli, onu bir silah gibi kullanmamalı” (s. 50-51) der. Adnan ise Sacit’i haklı bularak “İmkanları yuvayı bozmak için kullanmamalı” (s. 51) diye cevap verir. Kutsallaştırılmış aile dayatmalarında, kadınların ekonomik özgürlükten yoksun olmaları, böylelikle erkeklere muhtaç kalarak evliliği sürdürmek zorunda kalmaları istenir, zira “kadın, özsel olan karşısında özsel olmayandır. Erkek Özne’dir, Mutlak olandır, Kadın Başka’dır” (Beauvoir, 2020: 28) Bunun sonucunda serinin kitaplarında erkeklerin kadınlarla ilgili konularda kadınların gıyabında ya da yüzlerine karşı ahkam kesmeleri, onlara akıl vermeleri, öğretmenlik taslamaları ve onların adına karar almaları sıkça rastlanan bir durumdur.

3. Sonuç

“Kadınların sadece kadın oldukları için ezildikleri, sömürüldükleri ve insani haklardan mahrum bırakıldıkları iddiası feminizmin ana fikridir” (Koç, 2015: 87-88). Ezilen ve sömürülenin olduğu bir denklemde ezen ve sömürülenin olması kaçınılmazdır; denklemin kadın tarafı daimî bir hak mahrumiyeti içerisindeyken, erkek tarafı doğuştan bahsedilen ayrıcalıklara ilaveten kadınların kullanamadığı haklardan sağlanan çıkarlarla pekişen hak öznesi konumunu muhafaza eder. Erkek popülasyonunun genelinin memnuniyetle kanıksayıp devamını sağlamak amacıyla direndiği bu denklemin kaynağına

inmek için dünyanın en eski önyargısı olan kadına nefretin evrensel tarihine (Holland, 2019) bakmak, toplumsal cinsiyet olgusunun yanı sıra Antik Yunan efsanelerinden kutsal kitaplara, cadı avlarına, taşlanarak infaz edilen kadınlara, kadın sünnetine, lotus ayaklara, zürafa boyunlara uzanan her tür ötekileştirme, şiddet, sakatlama, cinayet ve katliamı irdelemek gerekir. Yazınsal yapıtlar toplumsal dinamikleri tanımlayan ve belirleyen zihniyetleri yansıtmaya işlevi de gördüğü için, feminist okumalar ışığında çözümlenmeleri cinsiyet ayrımcılığına maruz kalma ortak paydasında birleşen farklı kadınlık deneyimlerinin anlaşılması açısından özel önem taşır.

Bu çalışmada Kemalettin Tuğcu Serisi (2019) başlığıyla Damla Yayınevi tarafından yayınlanan 50 çocuk kitabından alıntılanan söylemler, evlilik terminolojisi ve çocuk karakterlerin evliliğe konu olması, makbul olan ve olmayan kadınlık biçimleri, kadınlara yönelik işletilen namus kurgusu ve bekçiliği, kadının kadına kırdırılması, mekânların ve yaşamların erkek olarak cinsiyetlendirilmesi, kadına yönelik erkek şiddeti, kadının köleleştirilmesi ve yetişkin konumundan çıkarılması bağlamlarında feminist bir okumayla irdelenmiştir. Yapılan çözümlenmeler sonucunda, serideki kitaplarda evlilik olgusunun söylem ve eylem boyutunda alma-verme dengesinin gözetilmediği eşitsiz bir temelde kurgulanıp normalleştirildiği, erkek şiddeti, tahakkümü ve üsttencilüğünün metinlere her seviyede işlendiği gözlemlenmiştir. Bu durumu kitapların yazıldığı dönemdeki zihniyetle bağdaştırmak isteyecekler olsa da, kitapların günümüzde de hâlâ erişimde olması çocuk okuyuculara iletilecek mesajlar yönünden kaygı vericidir; kitaplarda erkekler açısından tahakküm ve hizmet alma, kadınlar açısından da itaat ve hizmet etme kültürü işlenirken, aynı zamanda fiziksel ve sözlü şiddet unsurlarına yer verilmiş ve olumsuz davranış biçimleri serinin farklı kitaplarında tekrar edilmiştir.

Çocukların değerler ve zihniyet yönünden eğitilmesi gerektiği düşüncesi, çocuk yazınının gelişim seyrini belirler; çocuğu edilgen bir konuma yerleştirerek çocuk yazınına propaganda aracına dönüştürür (Süphandağı, 2017: 9). Edebiyatın aynı zamanda bir kültürleme aracı olduğu düşünüldüğünde, erkek türünü seçkinleştirerek birincil ve egemen konumda tutarken, kadınların ikincil ve ezilen konumunu pekiştiren metinlerin cinsiyetçi ve ayrıştırıcı ataerkil düzenin devamı hedefine hizmet ettiği açıktır. Kültürleme, “toplumların kendisini oluşturan bireylere belli bir kültürü aktarma, kazandırma, toplumun istediği insanı eğitip yaratma ve onu denetim altında tutarak, kültürel birlik ve beraberliği sağlama, bu yolla da toplumsal barışı ve huzuru sağlama süreci” (Güvenç, 2013: 85) olarak tanımlandığında, söz konusu kültürel birlik ve beraberliğin hangi ideolojik zemin üzerinden sağlanacağı ve ardından oluşması umulan ortamın aslında tam olarak kimin barış ve huzuruna hizmet edeceği iyi okunmalıdır. Bu çalışma kapsamında incelenen kurgularda birlik, beraberlik, barış ve huzur mekanizmalarının ataerkini merkez aldığı ve erkek türüne yönelik olarak inşa edildiği gözlemlenmiştir. Cinsiyet ayrımcılığı olgularının çocuk kitaplarına sinsice sızdırılması, “[m]uhafaz olduğu metne karşı savunmasız olan” (Süphandağı, 2017: 10) çocuk okuyucuya yönelik bir hak ihlalidir.

Öte yandan, farklı coğrafyalarda bin yıllardır yaşanan kadınlık deneyimlerine bakıldığında görülecek olan, kadınların cinsiyetçilik ve nefretin her çeşit olumsuz uzantısıyla birlikte yaşayarak hayata tutunmaya çalıştığıdır. Bu durumu diğer ayrımcılık türlerinden farklı kılan bazı nedenleri de vurgulamak gerekir: “Başka hiçbir önyargı bu kadar uzun süre yaşamadı ve bu ölçüde dayanıklılık göstermedi [...] Hiçbir grup evrensel ölçekte böylesine bir haksızlığa uğramadı. Ve hiçbir önyargı [...] bu denli değişik yüzler göstermedi. Sadece çok azı bu kadar yıkıcı oldu” (Holland, 2019: 277). Dahası, hiçbir ayrımcılık hayatın akışıyla bu kadar bütünleşik olmadı, bu kadar normalleştirilmedi ve görünürlüğü bu kadar az olmadı. Sonuç olarak, toplumlara hem alenen hem sinsice sızan cinsiyetçilik olgusu ve onun sonuçlarından arınmak için yaygınlaşan bir farkındalık gerektiği açıktır. Farkındalığı sağlamak, ilintili görülen ya da görünmeyen her çeşit göstergeyi feminist bir bakış açısıyla irdeleyip çözümlenmekle mümkün olur.

Feminist bir bakış açısı sadece kamusal yaşamlara değil, özel yaşamlara da ayna tutarak, en kişisel deneyimlerin ve en yerleşik ön kabullerin yeniden değerlendirmesini beraberinde getirir; yazınsal yapıtları feminist bir okumayla çözümlenmek ise feminist vizyonumuzu kendimize yöneltmemize yol açar (Tyson, 2006: 130). Bunun öncelikli getirilerinden biri “ataerkil programlamayı fark edip ona direnmek” (Tyson, 2006: 86) olacaktır. Kuşkusuz yazınsal yapıtların feminist okumaları üzerine kurulu pek çok çalışma mevcuttur, ancak bu yönde yapılan her yeni çözümlemenin gerek bireysel farkındalık gerekse farkındalığın yayılması temelinde ciddi katkılar sunduğu açıktır, zira insanlar “kadınların geleneksel cinsiyet rolleri tarafından ezilme biçimlerini *görmemek* üzere toplumsal olarak programlanmıştır” (Tyson, 2006: 86). Bu koşullar altında her yeni farkındalık ve ifşa, cinsiyet ayrımcılığına yönelik direnişin yaygınlaşması ve güçlenmesi yönünde atılan önemli birer adım olacaktır.

Kaynakça

- Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kemalettin-tugcu> (Erişim: 13.07.2021).
- Bakşi Yalçın, O. (2020). “The Silent Discontent in Shirley Jackson: ‘The Lottery and Other Stories’”, Sultan Komut Bakınç, Olgahan Bakşi Yalçın (Eds.), *Silence and Silencing in the American Context* içinde (39-71), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Beauvoir, S. de (2020). *İkinci Cinsiyet 1*. (2. basım). Gülnur Savran Acar (Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Bora, A. (2018). *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emegi ve Kadın Öznelliğinin İnşası*. (8. basım). İstanbul: İletişim.
- Chollet, M. (2018). *Bugünün Cadıları: Kadınların Yenilmez Gücü*. Z. Hazal Louze (Çev.). İstanbul:

İletişim.

- Coquet, J.-C. (2007). *Phusis et Logos. Une phénoménologie du Langage*. Paris: PUV.
- Engels, F. (2003). *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*. Kenan Somer (Çev.). İstanbul: Eriş Yayınları.
- Güvenç, B. (2013). *Kültürün ABC'si*. (6. basım). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hamzaoğlu, M. *Namus: Kadına Şiddetin İdeolojisi*. (2019). İstanbul: Siyah Kitap.
- Holland, J. (2019). *Mizojini*. Erdoğan Okyay (Çev.). (2. basım). İstanbul: İmge Kitabevi.
- Hooks, B. (2019). *Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Politika*. Ece Aydın vd. (Çev.). Yıldırım İstanbul: bgst Yayınları.
- Koç, H. (2015). *Muhafazakarlığa Karşı Feminizm*. İstanbul: Güldünya Yayınları.
- Lordoğlu, C. (2018). *İstanbul'da Bekar Kadın Olmak*. (2. basım). İstanbul: İletişim.
- Millet, K. (1987). *Cinsel Politika*. Seçkin Selvi (Çev.). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Öztürk Kasar, S. (2017). Jean-Claude Coquet ve söyleyenler kuramı. İrem Onursal Ayırır & Ece Korkut (Eds.) *Prof. Dr. Ayşe Eziler Kıran'a Armağan (183-199)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Sancar, S. (2020). *Erkeklik: İmkansız İktidar*. (5. basım). İstanbul: Metis.
- Sever, S. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. İzmir: Tudem.
- Süphandağı, İ. (2017). *Gelenek ve Zihniyet Tenkidine Dayalı Çocuk Edebiyatı Kuramı*. Ankara: Maarif Mektepleri Yayınları.
- Tahincioğlu Yıldız, A. N. (2011). *Namusun Halleri*. İstanbul: Postiga.
- Tuğcu, K. (2019a). *Ana Kucağı*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019b). *Annelerin Çilesi*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019c). *Annemin Hikayesi*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019ç). *Baba Evi*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019d). *Babam ve Ben*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019e). *Babasızlar*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019f). *Balıkçının Kızı*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019g). *Benim Annem*. İstanbul: Damla Yayınevi.

- Tuğcu, K. (2019ğ). *Bir Dağ Masalı*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019h). *Bir Garip Kızcağız*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019ı). *Bu Çocuk Kimin?*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019i). *Büyüklerin Günahı*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019j). *Cambazın Kızı*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019k). *Can Yoldaşları*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019l). *Çocuk İhtiyar*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019m). *Çocukluk Arkadaşım*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019n). *Dağdaki Yabancı*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019o). *Deniz Kızı*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019ö). *Devlet Kuşu*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019p). *Dilenci Baba*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019r). *Doğduğum Ev*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019s). *El Kapısı*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019ş). *Eskicinin Köpeği*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019t). *Güllü Bahçe*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019u). *Hacı Baba*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019ü). *Karakaçan*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019v). *Kartalın Yuvası*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019y). *Kırk Ev Kedisi*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019z). *Kız Evlat*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019aa). *Köyde Unutulanlar*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019bb). *Köydeki Arkadaşım*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019cc). *Köyden Gelen Kız*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019çç). *Kuklacı*. İstanbul: İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019dd). *Kuyulu Bahçe*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019ee). *Küçük Bey*. İstanbul: Damla Yayınevi.

- Tuğcu, K. (2019ff). *Küçük Erkek*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019gg). *Küçük Hanım*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019ğğ). *Küçük İşportacı*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019hh). *Küçük Serseri*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019ıı). *Satılan Çocuk*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019ii). *Sokak Köpeği*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019jj). *Sokaktan Gelen Çocuk*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019kk). *Süt Kardeşler*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019ll). *Sütannem Nazlı*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019mm). *Şeytan Çocuk*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019nn). *Tanrı Misafiri*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019oo). *Toprak Adamları*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019öö). *Yetim Ali*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019pp). *Yetimler Güzeli*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2019rr). *Yılanlı Bağ*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük. (2019). Fındıkçı. www.tdk.gov.tr (Erişim: 10.07.2021).
- Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük. (2019). Gözü olmak. www.tdk.gov.tr (Erişim: 10.07.2021).
- Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük. (2019). Namus. www.tdk.gov.tr (Erişim: 11.07.2021).
- Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük. (2019). Varmak. www.tdk.gov.tr (Erişim: 10.07.2021).
- Tyson, L (2006). *Critical Theory Today. A User Friendly Guide*. New York: Routledge.